

RAAP-NOTITIE 1071

Sportpark Burgemeester Waraar

Gemeente Waddinxveen

**Archeologisch vooronderzoek: een bureauonderzoek
en inventariserend veldonderzoek**

Colofon

Opdrachtgever: Gemeente Waddinxveen

Titel: Sportpark Burgemeester Waraar, gemeente Waddinxveen; archeologisch
vooronderzoek: een bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek

Status: eindversie

Datum: maart 2005

Auteur: *drs. A.J. Borsboom*

Bestandsnaam: L:\QXPress\Notities\2005\WABW\N01071-WABW.doc

Projectcode: WABW

Projectleider: drs. A.J. Borsboom

Projectmedewerkers: drs. C.R.C. Schamp & drs. I.R.P.M. Briels

ARCHIS-vondstmeldingsnummers: niet van toepassing

ARCHIS-waarnemingsnummers: niet van toepassing

ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer/CIS-code: niet van toepassing

Autorisatie: drs. B. Jansen

ISSN: 0925-6369

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V.

telefoon: 020-463 4848

Zeeburgerdijk 54

telefax: 020-463 4949

1094 AE Amsterdam

E-mail: raap@raap.nl

Postbus 1347

1000 BH Amsterdam

© RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V., 2005

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Samenvatting

In opdracht van Gemeente Waddinxveen heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau in februari 2005 een bureauonderzoek en een inventariserend veldonderzoek (verkennend booronderzoek) uitgevoerd. Het onderzoek is uitgevoerd in verband met een toekomstige herontwikkeling van het centrum van de gemeente Waddinxveen. Doel van dit onderzoek was het vaststellen of mogelijk voor delen van het plangebied een hoge(re) archeologische verwachting geldt.

In het meest zuidwestelijke deel van het plangebied bleek een smalle geul aanwezig te zijn, waarvan de aard en ligging door middel van een aanvullend onderzoek in kaart is gebracht.

Voor dergelijke geulafzettingen geldt in de regel een hogere archeologische verwachting; dit deel van het plangebied kan daarom een middelhoge archeologische verwachting voor vindplaatsen uit het Mesolithicum toegekend worden.

Voor de rest van het plangebied geldt een lage archeologische verwachting. Tijdens het veldonderzoek zijn in het plangebied geen archeologische resten aangetroffen.

Gezien de aard van de afzettingen wordt de kans klein geacht dat zich in dit deel van het gebied vindplaatsen bevinden. Daarnaast geldt dat vindplaatsen van dergelijke ouderdom naar verwachting zeer gering in omvang zijn en zich kenmerken door een geringe vondstdichtheid, waardoor ze moeilijk opspoorbaar zijn anders dan met een opgraving. Aangezien de kans gering wordt geacht dat dergelijke vindplaatsen daadwerkelijk aanwezig zijn, wordt geen vervolgonderzoek aanbevolen.

1 Inleiding

1.1 Kader en doelstelling

In opdracht van Gemeente Waddinxveen heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau in februari en maart 2005 een bureauonderzoek en een inventariserend veldonderzoek (verkennend booronderzoek) uitgevoerd in verband met een toekomstige herontwikkeling van het centrum van de gemeente Waddinxveen. Het onderzoek is uitgevoerd zodat met het opstellen van een nieuw bestemmingsplan rekening gehouden kan worden met eventueel in het plangebied te verwachten archeologische waarden. Doel van het onderzoek was het in kaart brengen van de geologische situatie en aan de hand daarvan vaststellen of er afzettingen aanwezig zijn waarvoor een hoge(re) archeologische verwachting geldt.

1.2 Plangebied

Het plangebied heeft een omvang van ca. 9 ha en ligt direct ten westen van de Kanaaldijk en ten oosten van de spoorlijn Alphen-Gouda; het gebied wordt aan de noordzijde begrensd door de Jan Dorrenkade en aan de zuidzijde door de Dreef (figuur 1). Het gebied staat afgebeeld op kaartblad 31C van de topografische kaart van Nederland (schaal 1:25.000); de centrumcoördinaat is 104.550/450.650. Ten tijde van het onderzoek was het grootste deel van het plangebied in gebruik als sportveldencomplex; een smalle strook langs het spoor zijn voormalige volkstuinten en een NS-terrein en lagen braak. Het plangebied is het meest noordoostelijke deel van een droogmakerij, de Zuidplaspolder. Het maaiveld in het plangebied bevindt zich daardoor op een hoogte van ca. 5,0 – 5,5 m –NAP. Uitzondering hierop is het NS-terrein langs het spoor; dit terrein is enkele meters hoger gelegen.

1.3 Onderzoeksopzet en richtlijnen

Het onderzoek bestond uit een bureauonderzoek en een veldonderzoek. Het veldonderzoek is beperkt gebleven tot een verkennend booronderzoek. Op basis hiervan kan worden besloten of vervolgonderzoek in de vorm van karterend booronderzoek uitgevoerd moet worden.

De opzet van het onderzoek is vergelijkbaar met het eerder uitgevoerde onderzoek in plangebied Triangel in de gemeente Waddinxveen (De Waal, 2004).

Het bureauonderzoek en verkennend booronderzoek is uitgevoerd volgens de hiervoor geldende normen en richtlijnen die zijn vastgelegd in het Handboek ROB-specificaties (Brinkkemper e.a., 1998). RAAP Archeologisch Adviesbureau en de door RAAP toegepaste procedures zijn goedgekeurd door het College voor de Archeologische Kwaliteit (CvAK), de instelling die het beheer heeft over de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA; Voorbereidingscommissie Kwaliteitszorg Archeologie, 2001).

Zie tabel 1 voor de dateringen van de in deze notitie genoemde archeologische perioden. Enkele vaktermen worden achter in deze notitie beschreven (zie verklarende woordenlijst).

2 Bureauonderzoek

2.1 Methoden

Voorafgaand aan het veldonderzoek is een bureauonderzoek uitgevoerd. Tijdens dit bureauonderzoek zijn relevante gegevens met betrekking tot het plangebied geïnventariseerd en bestudeerd. Op deze wijze is een globaal inzicht in de landschappelijke (geologische en bodemkundige), historisch-geografische en archeologische kenmerken van het plangebied verkregen. Op basis hiervan kunnen uitspraken worden gedaan over de genese van het landschap, de bodemopbouw en de ligging en stratigrafische positie van sedimenten waarin archeologische vindplaatsen kunnen zijn ingebed. In het kader van het bureauonderzoek zijn verschillende bronnen geraadpleegd. Om het historisch gebruik van het plangebied te achterhalen, zijn aanvullend historische kaarten bestudeerd (zie literatuurlijst).

Om inzicht te krijgen in het voorkomen van archeologische vindplaatsen in of nabij het plangebied is het ARChologisch Informatie Systeem (ARCHIS) van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB) te Amersfoort geraadpleegd. Voor een overzicht van de bestudeerde literatuur en kaarten wordt verwezen naar de literatuurlijst die achter in dit rapport is opgenomen. Tijdens het bureauonderzoek zijn tevens werkkaarten vervaardigd voor het veldonderzoek.

2.2 Resultaten

Geologie en geomorfologie

Ten zuiden van het plangebied bevinden zich de afzettingen van de Zuidplas stroomgordel. De Zuidplas stroomgordel was actief tussen circa 4900 en 4550 voor Chr. (Berendsen & Stouthamer, 2001). De sedimenten van de stroomgordel worden tot de Afzettingen van Gorkum gerekend. Deze bestaan uit zandige oever- en beddingafzettingen en kleiige restgeulafzettingen. Het hoogste voorkomen van de zandige geulafzettingen in het plangebied is circa 8,5 tot 9,5 m -NAP (Berendsen & Stouthamer, 2001). Deze zijn in het plangebied te verwachten op circa 3,0 tot 4,0 m -Mv.

In het plangebied worden aan het oppervlak mariene afzettingen verwacht, bestaand uit zandige en kleiige wadafzettingen die behoren tot de Afzettingen van Calais III. Deze wadafzettingen, die mariene schelpen bevatten, zijn circa tussen 2850 en 3250 voor Chr. Afgezet en bedekken de

Afzettingen van Gorkum. De wadafzettingen zijn later weer overdekt door Hollandveen. De afzettingen van Gorkum en Calais kunnen eveneens gescheiden worden door een veenlaag. Dit veenpakket is vanaf de Late Middeleeuwen (ca. 1050 na Chr.) op grote schaal door mensen ontgonnen. De als gevolg van de veenontginning ontstane plas is vervolgens in de jaren 30 van de 19^e eeuw drooggelegd, waardoor de huidige Zuidplaspolder ontstond. Door het ontbreken van het veen liggen de Afzettingen van Calais III in het plangebied tegenwoordig aan de oppervlakte; aan de randen van deze droogmakerij kan plaatselijk nog restveen aanwezig zijn.

Archeologie

Volgens de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW) geldt voor het plangebied een lage tot zeer lage kans op het aantreffen van archeologische waarden.

Volgens de Archeologische Monumentenkaart Zuid-Holland (AMK; ROB, 1994) maakt het plangebied geen deel uit van een (historische) stads- of dorpskern waaraan een hoge archeologische verwachting wordt toegekend.

Uit het plangebied zelf zijn geen vondstmeldingen in ARCHIS geregistreerd. Op circa 500 meter ten zuiden van het plangebied is één archeologische vondst bekend. Het betreft een fragment van een gladwandige kruikamfoor daterend uit de Romeinse tijd (ARCHIS-waarnemingsnummer 21767). Het is niet duidelijk in welke context de scherf is aangetroffen. Over de bewoning van het plangebied in de Prehistorie, Romeinse tijd en Vroege Middeleeuwen is niet veel bekend. Het feit dat het toenmalige landschap grotendeels verdwenen is, is hier in belangrijke mate debet aan. Ten noordwesten van het plangebied bevinden zich enkele vindplaatsen uit de Nieuwe tijd.

Volgens de Cultuurhistorische Hoofdstructuur Zuid-Holland, regio Krimpenerwaard en Gouwestreek, is voor het vrijwel het gehele plangebied de archeologische verwachting onbekend. Voor het meest noordelijke deel en een strook aan de westgrens (NS-terrein) van het plangebied geldt een lage kans op het aantreffen van archeologische sporen.

De Jan Dorrenkade, die de noordgrens van het plangebied vormt, en de Kanaaldijk die de oostgrens vormt, zijn volgens de CHS landschappelijke lijnen van redelijk hoge waarde. Op de bestudeerde historische kaarten zijn binnen het plangebied zelf geen bebouwing of andere cultuurhistorische elementen zichtbaar.

Archeologische verwachting

Op grond van de afwezigheid van bedding- en oeverafzettingen, gold bij aanvang van het veldonderzoek voor het plangebied een lage archeologische verwachting voor vindplaatsen uit het Mesolithicum (Midden-Steentijd). Voor het noordelijke en westelijke deel van het plangebied gold voor eventueel

aanwezig restveen een lage verwachting voor vindplaatsen uit de
Middeleeuwen en de Nieuwe tijd.

3 Veldonderzoek

3.1 Methoden

Tijdens het veldonderzoek zijn in het kader van een verkennend booronderzoek 32 boringen verricht in vier raaien (figuur 1). De boringen in de raai zijn op een onderlinge afstand van 30 m gezet; in het zuidwestelijke deel van het plangebied zijn een aantal tussenboringen op een kleinere onderlinge afstand geplaatst.

Deze methode is niet geschikt om nederzettingsterreinen of andere archeologische resten in kaart te brengen, maar bedoeld om de archeologische verwachting voor het plangebied te toetsen en te verfijnen.

Op grond van de resultaten van de eerste fase (boring 1 t/m 20) van het verkennend onderzoek, is in overleg met de opdrachtgever besloten een aantal extra verkennende boringen uit te voeren (boring 21 t/m 32).

Er is geboord tot maximaal 6,0 m –Mv met een Edelmanboor met een diameter van 7 cm en een gutsboor met een diameter van 3 cm. De boringen zijn conform NEN 5104 (Nederlands Normalisatie-instituut, 1989) beschreven en met meetlinten ingemeten (x- en y-waarden). Van de boringen uit de eerste fase is de hoogte van het maaiveld met een waterpastoestel ingemeten, waarbij de hoogte is herleid van NAP-bout 31C147 in de gevel van het pand aan de Kerkweg 3 (0,84 m - NAP). Het opgeboorde materiaal is in het veld gecontroleerd op de aanwezigheid van archeologische indicatoren (zoals houtskool, vuursteen, aardewerk, metaal, bot, verbrande leem en fosfaatvlekken).

3.2 Resultaten

Geologie en bodem

De bodemopbouw in het plangebied bestaat hoofdzakelijk uit een afwisseling van veen en kleiafzettingen (figuur 2). Deze afzettingen zijn geïnterpreteerd als wad- en kwelderafzettingen. In het meest zuidelijke deel, rond boring 1, zijn tevens beddingafzettingen aangetroffen. Het betreft hier een zeer smalle geul, waarvan de top van de afzettingen zich op ca. 3,0 m –Mv bevindt. De afzettingen behoren ofwel tot een kreeksysteem van het wadden- en kweldergebied, ofwel tot een crevasse die van de Zuidplas stroomgordel afkomstig is. Op grond van de waargenomen veldkenmerken kon dit

onderscheid niet gemaakt worden. De geulafzettingen zijn alleen in de zuidelijke punt van het plangebied aanwezig.

Op het NS-terrein in het meest noordoostelijke deel van het plangebied, waarvan het maaiveld enkele meters hoger gelegen is, komt onder een pakket ophoogzand nog veen voor. Dit betreft restveen, dat niet door afgraving of erosie voor de inpoldering verdwenen is.

Archeologie

Tijdens het veldonderzoek zijn in geen van de 32 boringen archeologische indicatoren aangetroffen.

Voor de tijdens het verkennend onderzoek aangetroffen geulafzettingen geldt een middelhoge verwachting op het aantreffen van archeologische resten. Op basis van de NAP hoogte van de afzettingen, kunnen resten uit met name het Mesolithicum verwacht worden. Gezien de waargenomen kenmerken van de afzettingen en het ontbreken van aanwijzingen voor bewoning van de streek in deze periode, wordt de kans klein geacht dat zich dergelijke archeologische resten ook daadwerkelijk in het plangebied aanwezig zijn.

Op het restveen dat in een smalle strook in het noordelijke en westelijke deel van het plangebied aanwezig is, kunnen resten uit de Middeleeuwen en de Nieuwe tijd aanwezig zijn. Hiervoor zijn echter geen eenduidige aanwijzingen gevonden. Het restveen is in het westelijke deel bedekt met een pakket ophoogzand; in het noordelijke deel is het verdwenen onder de Jan Dorrenkade. Het is daardoor te verwachten dat het oude bewoningsoppervlak deels verstoord is. Er worden daarom geen resten uit de Middeleeuwen of Nieuwe tijd in het plangebied verwacht.

4 Conclusies en aanbevelingen

4.1 Conclusies

Voor vrijwel het gehele plangebied geldt een lage archeologische verwachting. Tijdens het onderzoek zijn in het meest zuidwestelijke deel van het plangebied geulafzettingen aangetroffen, waarvan vooraf niet bekend was dat deze in het gebied voorkomen. De archeologische verwachting voor dergelijke afzettingen is in de regel hoger; voor deze afzettingen geldt daarom een middelhoge kans op het aantreffen van archeologische resten vanaf het Mesolithicum. De kans dat dergelijke resten in het plangebied aanwezig zijn wordt echter zeer klein geacht.

Volgens de CHS zijn de Jan Dorrenkade aan de noordkant van het plangebied en de Kanaaldijk aan de oostkant van het plangebied historisch-landschappelijke lijnen van redelijk hoge waarde. Er zijn geen aanwijzingen gevonden dat er tevens andere cultuurhistorische elementen in het plangebied aanwezig zijn.

Tijdens het veldonderzoek zijn geen aanwijzingen gevonden voor vindplaatsen in het plangebied.

4.2 Aanbevelingen

De kans dat daadwerkelijk Mesolithische resten in het plangebied aanwezig zijn wordt zeer klein geacht. De vindplaatsen uit die periode kenmerken zich in veel gevallen tevens door een zeer kleine omvang en een lage vondstdichtheid, zodat ze bijzonder moeilijk op te sporen zijn met behulp van booronderzoek. Het uitvoeren van vervolgonderzoek, met als doel het opsporen en in kaart brengen van dergelijke resten, wordt daarom niet zinvol geacht.

Er wordt daarom ten aanzien van het plangebied geen vervolgonderzoek aanbevolen.

Met betrekking tot de bevindingen van onderhavig onderzoek dient contact opgenomen te worden met de provinciaal archeoloog (drs. R. Proos).

Literatuur

- Berendsen, H.J.A. & E. Stouthamer**, 2001. *Paleogeographic development of the Rhine-Meuse delta, The Netherlands*. Koninklijke Van Gorcum, Assen.
- Brinkkemper, O., e.a. (redactie)**, 1998. *Handboek ROB-specificaties*. Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, Amersfoort.
- Koenders**, 2003. *Cultuurhistorische Hoofdstructuur Zuid-Holland, regio Krimpenerwaard en Gouwestreek*. Provincie Zuid-Holland, Den Haag.
- Nederlands Normalisatie-instituut**, 1989. *Nederlandse Norm NEN 5104, Classificatie van onverharde grondmonsters*. Nederlands Normalisatie-instituut, Delft.
- RGD**, 1994. *Geologische Kaart van Nederland, schaal 1:50.000. Kaartblad Gorinchem West (38 West)*. Rijks Geologische Dienst, Haarlem.
- ROB**, 1994. *Archeologische Momumentenkaart (AMK) Zuid-Holland*. Provincie Zuid-Holland, Den Haag.
- ROB**, 2001. *Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW) 2e generatie. Globale Archeologische Kaart van het continentale Plat. Archeologische Monumentenkaart*. Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, Amersfoort (cd-rom).
- Provinciale Staten**, 1867. Kaart van de Provincie Zuid Holland (1:50.000); Blad V van de Provinciekaart in 9 bladen. Provinciale Staten, uitgegeven door Provinciale Staten in 1867. In: C.W. Hesselinck-Duursma, 2000. *Het Groene Hart in kaart*. Streekarchief Hollands Midden Stad, Gouda.
- ROBAS Producties**, 1989. *Historische atlas Zuid-Holland: Chromotopografische kaart des Rijks, schaal 1:25.000, 1888-(1913)*. ROBAS Producties, Den Ilp.
- Schaick, van**, 1779. Conceptkaart Ter Droogmaking van de Groote Plas geleegeen onder de Ambachten van Nieuwerkerk, Moordrecht, Waddinxveen, Zevenhuyzen en Moerkappel [1:17.000]. In: C.W. Hesselinck-Duursma, 2000. *Het Groene Hart in kaart*. Streekarchief Hollands Midden Stad, Gouda.
- Vorbereidingscommissie Kwaliteitszorg Archeologie**, 2001. *Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie, versie 2.0. Eindrapport van de Vorbereidingscommissie Kwaliteitszorg Archeologie*. Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, Den Haag.
- Waal, M.S. de**, 2004. Plangebied Waddinxveen Triangel, gemeente Waddinxveen: een inventariserend archeologisch onderzoek. *RAAP-rapport 1031*. RAAP, Amsterdam.

Wolters-Noordhoff Atlasproducties, 1990. *Grote Historische Atlas van Nederland, schaal 1:50.000; Deel 1: West-Nederland 1839-1859.*
Wolters-Noordhoff Atlasproducties, Groningen.

Gebruikte afkortingen

ARCHIS ARChEologisch Informatie Systeem
IKAW Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden
-Mv beneden maaiveld
ROB Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek

Verklarende woordenlijst

antropogeen Ten gevolge van menselijk handelen (door mensen gemaakt/
veroorzaakt).

eerdgrond Laag met donkere, min of meer rulle grond, met organische en
anorganische bestanddelen.

genese Wording, ontstaan.

Hollandveen In het Subboreaal gevormd veen in laag-Nederland (ca. 5000-
3000 jaar voor Chr.).

Holoceen Jongste geologisch tijdvak (vanaf de laatste IJstijd: ca. 8800
jaar voor Chr. tot heden).

komafzetting Gronden achter de oeverwallen (de kom: laag gebied waar na
overstroming van een rivier vaak water blijft staan en klei kan
bezinken).

kwelder Begroeid en slechts bij zeer hoge vloed overstroomd
buitendijks gebied (vergelijk 'schor', 'gors' en 'griend').

marien Op de zee betrekking hebbend, bij of in zee voorkomend, door
of in zee gevormd.

meander(en) Min of meer regelmatige lusvormige rivierbocht (meanderen =
zich bochtig door het landschap slingeren).

oeverafzetting Rug langs een rivier, bestaande uit overwegend
kleiafzettingen.

oeverwal Langgerekte rug langs een rivier of kreek, ontstaan doordat bij
het buiten de oevers treden van de stroom het grovere
materiaal het eerst bezinkt.

Pleistoceen Geologisch tijdvak dat ca. 2,3 miljoen jaar geleden begon.
Gedurende deze periode waren er sterke klimaatswisselingen
van gematigd warm tot zeer koud. Na de laatste IJstijd begint
het Holoceen (ca. 8800 voor Chr.).

Prehistorie Dat deel van de geschiedenis waarvan geen geschreven
bronnen bewaard zijn gebleven.

stratigrafisch De ligging der lagen betreffend.

stroomgordel Het geheel van rivieroeverwal-, rivierbedding- en kronkelwaard-afzettingen, al dan niet met restgeul(en).

wad Onbegroeid, bij vloed overstroomd en bij eb droogvallend gebied achter een niet geheel gesloten kust.

Overzicht van figuren en tabellen

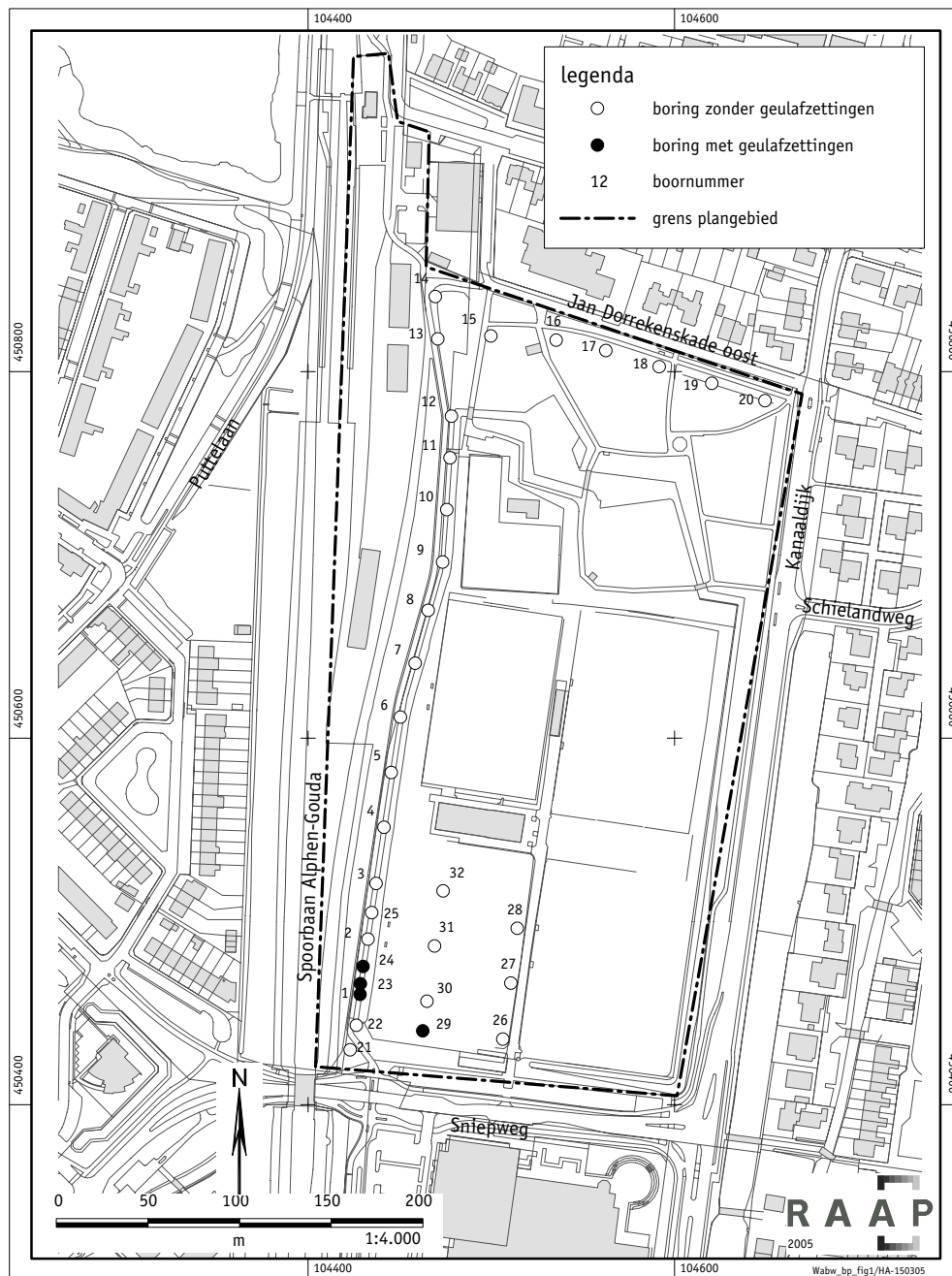
Figuur 1. Resultaten booronderzoek

Figuur 2. Lithologisch lengteprofiel door het plangebied.

Tabel 1. Archeologische tijdschaal.

Periode	Datering			
Nieuwe tijd	1500	-	heden	
Late Middeleeuwen	1050	-	1500	na Chr.
Vroege Middeleeuwen	450	-	1050	na Chr.
Romeinse tijd	12 voor	-	450	na Chr.
IJzertijd	800	-	12	voor Chr.
Bronstijd	2000	-	800	voor Chr.
Neolithicum (nieuwe steentijd)	5300	-	2000	voor Chr.
Mesolithicum (midden steentijd)	8800	-	4900	voor Chr.
Paleolithicum (oude steentijd)	300.000	-	8800	voor Chr.

Tabel 1.
Archeologische
tijdschaal.

Figuur 1. Resultaten booronderzoek.

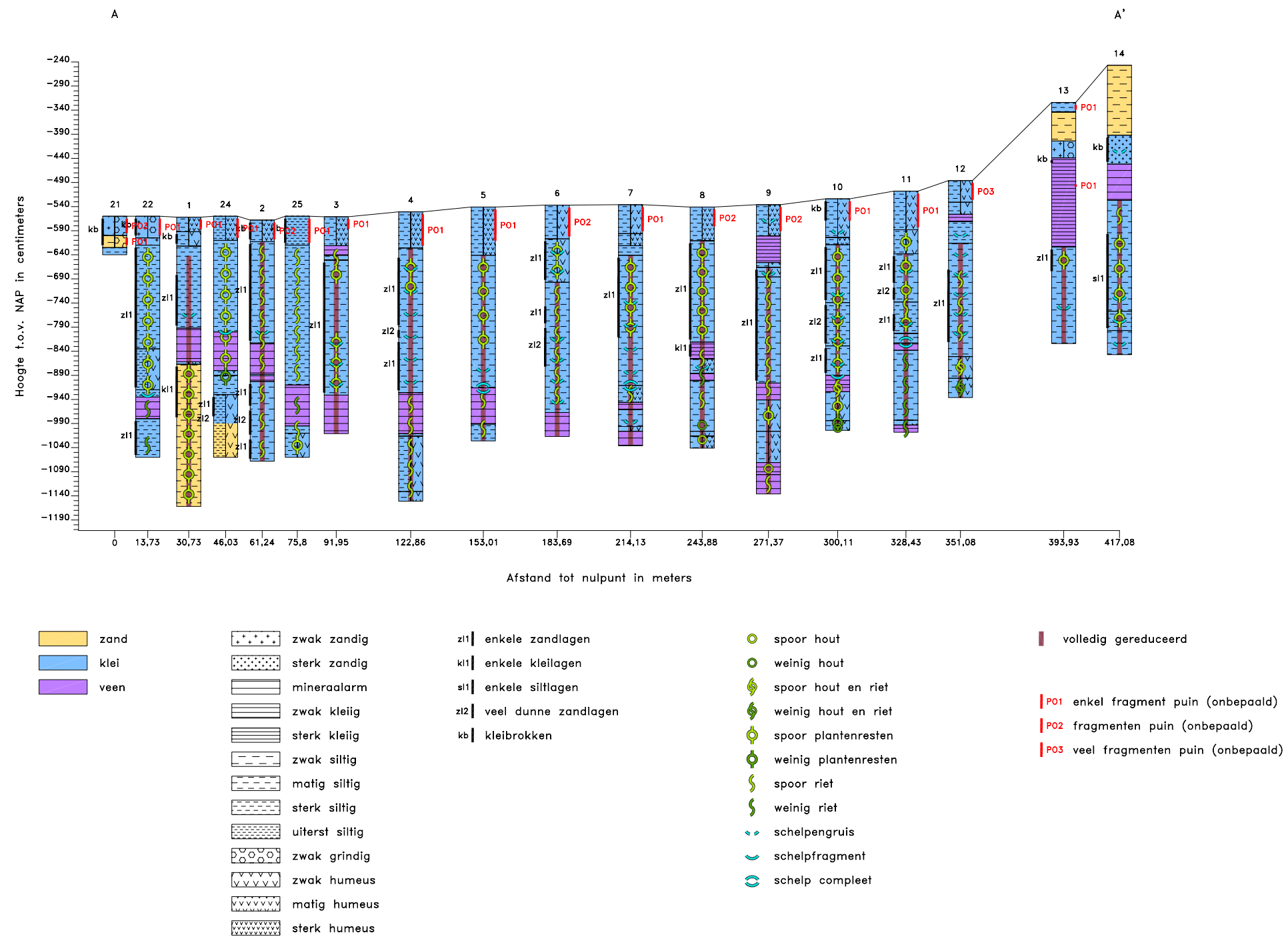

Fig.2 profiel A-A'